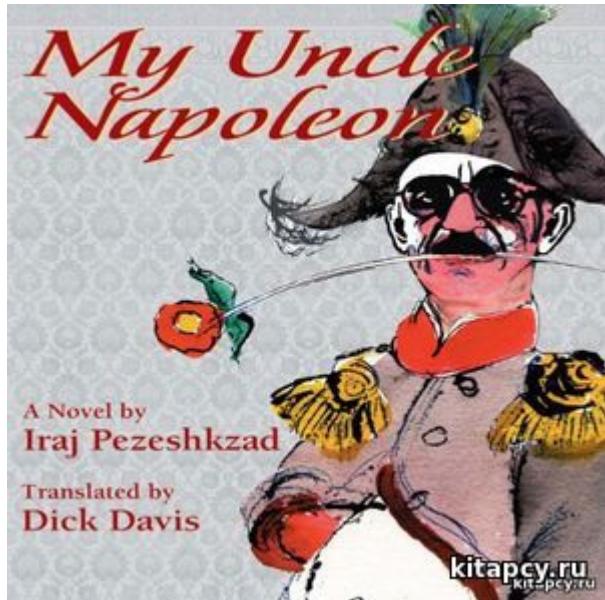

Napoleon daýym

Category: Kitapcy, Psihologiya, Publisistika

написано kitapcy | 23 января, 2025

Napoleon daýym NAPOLEON DAÝYM

Iraj Pezeşk-zod...

1928-nji ýylda dünýä indi.

Häkim bolup işledi... Diplomat bolup işledi...

1973-nji ýylda ýazan «Napoleon daýym» kitabı bilen bütün dünýäde meşhurlyga eýe boldy.

Pars edebiyatynyň naýbaşy nusgalarynyň arasynda goşulan bu eser iňlis, nemes, fransuz, rus dillerine terjime edildi.

Jemgyýetçilik satirasyna ýugrulyp ýazylan bu kitap esasynda 1976-njy ýylda on sekiz bölümlik teleserial ekranlaşdyryldy.

Eýran Yslam rewolýusiýasyndan soñ kitap gadagan edildi.

Eseriň wakalary... kyrkynjy ýyllaryň başynda tähranly üç maşgalanyň ýasaýan ýerinde bolup geçýär.

Eserde özünü Napoleon saýýan we dowamly ýagdaýda intrigaçy iňlisleriň öz garşysyna iş alyp barýandygyny çaklaýan otstawkadaky ofiserden söz açýar.

Ýazyjy Pezeşk-zod eserinde Eýranda ýuze çykýan her wakanyň düýbünden kese ýerli güýcleri gözleýän jemgyýetçilik psihologiyasyny suratlandyrýar.

«Napoleom daýym» köptaraplaýyn eser. Şonuň üçinem... eser diňe Eýrany däl, eýsem şeýle seredende soňky döwrüň Türkiýesiniň hem durmuşyny-da gürrüň berip dur! Ýagny...

Zol-zol her çöpüň aşagyndan «kese ýerli güýçleri» gözleýän paranoikleri...

Bular üçin... hiç zat daşyndan görnüşi ýaly däl, sap hakykaty diňe özleri bilyär.

Gürrüni şuňa baglamakçy:

Eýranda bolup geçen soňky wakalar boýunça sagda-solda kimdir birileri kesgitli höküm bermäge durdy:

Kese ýerli güýçler meçew berýär! (Gürrünsiz pitneçi ýurtlar – ABŞ, Ysraýyl, Saud Arabystany).

Ynha... Türkiýede wakalara syýasy taýdan seljerme bermek şugadar aňsat!

Iň gynançly ýeri bolsa... he meseläni (neoliberalizmiň zäherleýändigine ynany) etniki-ynanç binýatly analizlemeler!

Pozitiwizm ýatdan çykaryldy. Indi wakalaryň ykdysady tarapy görmezden gelinýär...

Eýranda-da köcä çykyp, gygyryp bilyän oppozisionerlere «kese ýerlileriň aýakçysy» hökmünde garalýar. Ýogsam bolmasa...

• **Ine, hakykatlar**

Eýrandaky jemgyýetçilik wakalary dogry analizlemek üçin şulary bilmeli:

– Ýokary prosenti wada bermek bilen depozit toplaýan “Saminü'l-Hujej”, “Saminü'l-Eimme” ýaly maliýe edaralary yzlyyzyna batdy. Müňlerçe adam puluny giderdi. (Kerman, Lurystan ýaly welaýatlarda may aýynda nägilelikli çykyşlar bolup geçdi. Hatda Tähranda “Arman” atly maliýe edarasynyň başlygy öldürüldi.)

– Býurokratlaryň korrupsiýasy we alýan astronomik aýlyklary dillerden düşmedi.

– Täze çykan býužet hakyndaky kanun arkaly subsidiýalaryň kesilmegi we içerki howpsuzlyk edaralary bilen dini guramalaryň aksiýalarynyň çendenaşa artdyrylmagy adamlarda lapykeçlik döretti.

– Ýurtda resmi maglumatlara görä 13% işsizlik we 9% inflýasiýa bar.

– Eýranyň agsaýan problemalary gözbaşyny ykdysadyýetden alýar. Soňky tolgunşyk Maşat ýaly dini-ideologiki simwolizmiň agdyklyk edýän ýerinde ýuze çykdy. Sol sebäpli protestçiler ыslam rewolýusiýasynyň dini ýolbaşçysy Aýatolla Hamaneýe-de,

Prezident Hasan Ruhana-da gazaply tankydy çykyşlary etdiler.

– Eýrandaky protestler täze dörän zat däl... Mysal üçin, Ahmedinejatyň 2009-njy ýylда ikinji möhlete Prezident saýlanmagyndan soñ ýuze çykan wakalar gyzgyn seslenme döredipdi. Ýadyňza salyň: 1997-2005-nji ýyllarda prezidentlik eden Seýitmuhammet Hateminiň döwründe-de şeýle wakalar ýuze çykdy.

Ýagny... Eýrandaky ykdysady bimazalyk täze dörän zat däl...

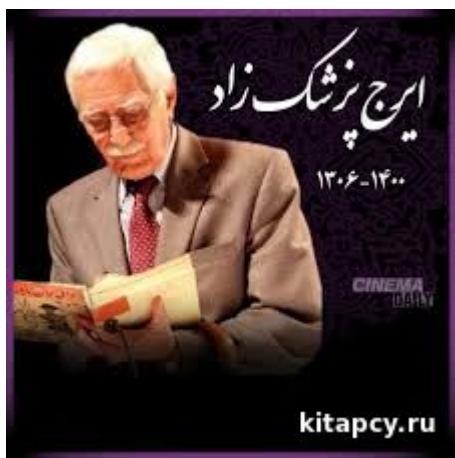
Bu hadysalar Eýranda düýpli özgerişlere sebäp bolup bilermi?

Bu karary Eýran hökümeti berer! «Ykdysady reformany» wada berip ikinji gezek häkimiýete gelen Hasan Ruhanynyň amala aşyrjak işleri bu meseläniň jogabyny berer. Çünkü... hernäçe doğrulyk ýokundysy baram bolsa, «problemalaryň çeşmesi ABŞ-nyň goýan embargosy» diýip, garyplygyň soňuna çykyp biläýenoklar. Sol sanda...

Eýran hökümetiniň düzümünde 1979-njy ýylyň rewolýusiýasyny amala aşyryň birinji we ikinji tapgyr nesiller häzirem iş başynda. Emma...

Eýranda ýaş müçesi 29,4 bolan syýasylaşmadık ýaşlar bilen rewolýusiýa geçiren kadrlaryň arasynda aň-düşünje tarapdan alanda aralyk barha açylýar...

Eýrana dogry analizleri bermek gerek.

• **Eýranşynaslarymyzyň azlygy**

Belki-de, taryhda hiç bir ýurt Eýran ýaly düýpli radikal öwrülişikleri başdan geçiren däldir!

Bu ýurduň syýasy, ykdysady we medeni taryhyň ýakyndan bilmek gerek...

Nejati Lugalyň (1878-1964) adyny eşdipmidiňiz?
Ýa-da onuň şägirdi Adnan Sadyk Erziniň (1923-1990) adyny?
Tahsin Ýazyjy (1892- 1970)...
Aly Nihat Tarlan (1898- 1978)...
Faruk Sümer (1924- 1995)...
Meliha Ülker Anbarjyogly (1923-2012)...
Ýa-da Toqtamyş Hojanyň kakasy Ahmet Ateşiň (1917- 1966) adyny
eşdipmidiňiz?
Eşdensiňiz öýdemok...
Bularyň hemmesi eýranşynasdy – eýran dillerini, taryhyny
suwara bilen, eserler ýazan we terjime eden alymlardy.
Häzir Türkiýede Eýran boýunça iş alyp barýan näçe alymymyz
bar?
Ysmaýyl Aka we F.Tulga Ojagy bilyärin. Ilber Ortaýly bar.
Bularyň Eýran boýunça taýsyz işleri edendiklerini şundan
bilyärin: Rimde 1983-nji ýylда “Societas Iranologica Europaea
(SIE)” guruldy. Biziň bu üç alymymyz SIE-niň agzaligyna
saýlandy.
Birem Osman Gazy Özgüdenlini tanaýaryn. Ol Tähranda çap edilen
ýigrimi tomluk «Eýran ensiklopediýasyny» taýýarlamaga
gatnaşdy.
Ýeri... Türkiýede Eýran boýunça iş alyp barýan institutdyr ylmy-
barlag merkezi barmy? (Eýran duşmany we ysraýylparaz FETÖ
sebäpli) düýne çenli ýokdy...
Ýakynda Ankarada «Eýrany öwreniş merkezi» (İRAM) açyldy.
Eýrandaky iň täze syýasy üýtgesmeleri şularyň üsti bilen
öwrenýärin. Size-de şony maslahat berýärin.
Şeýle-de... köp-köp gyzykly maglumat edinjegiňiz Jin Ralf
Gartueýtiň «Eýranyň taryhy» kitabyny okamagy hökman ýadyňyzdan
çykarmaň.
Hiç bir meselede şobada gutarnykly kesgitleme berjek bolmaň,
ilki seljermäge, doly we dogry öwrenmäge çalşyň...

Soner ÝALÇYN.

«SÖZCÜ» gazeti, 04.01.2018 ý.

Terjime eden: Guwanç MÄMILIÝEW. Publisistika